

Jezuiëten

nr. 50 | zomer 2017

Afgiftkantoor 3000 Leuven 1 * Erkenningsnummer P004583

Colofon

Jezuiten is een uitgave van de Vlaamse en de Nederlandse provincies van de Sociëteit van Jezus. Het verschijnt vier maal per jaar en is bedoeld voor familieleden, vrienden, weldoeners en geïnteresseerden.

Giften:

Het blad is in principe gratis.
Giften zijn altijd welkom.
Vermeldt a.u.b. uw postadres.

Voor Nederland:
Stichting St. Claverbond,
Heyendaalseweg 290
6525 SM Nijmegen
IBAN: NL85INGB 0000 828 228
BIC: INGBNL2A

Voor Vlaanderen
vzw Sint-Jan Berchmansseminarie
Koninginnelaan 141
1030 BRUSSEL
IBAN: BE02 4352 0547 1140
BIC: KREDBEBB
Mededeling: tijdschrift *Jezuiten*

Redactie:

Ward Biemans SJ, Guido Dierickx SJ,
Walter Fabri SJ, Eduard Kimman SJ
en Carola Lexmond-Kiepe

Adres voor Nederland:
Carola Lexmond-Kiepe
p/a Heyendaalseweg 290
6525 SM Nijmegen
c.lexmond@prov.jezuiten.org
tel. 024-3529152/3529154

Adres voor Vlaanderen:
Walter Fabri SJ
Koninginnelaan 141
1030 BRUSSEL
walter.fabri@jesuits.net
tel. 02.20 50 158

Abonnementenadministratie:

Voor Nederland:
c.lexmond@prov.jezuiten.org

Voor Vlaanderen:
marc.vannieuwenhove@jesuits.net

ISSN 0167-2967

Verantwoordelijk uitgever:

Jan Stuyt SJ
Prinsstraat 17
B-2000 Antwerpen
België

Op de voorpagina:
**Uitvoering Toneelgroep
Stanislas 'Ren, Orpheus, ren'.**

FOTO: WIM VENDEL

VOORWOORD

Het kwartaalblad *Jezuiten* geeft dit jaar een inkijk in een aantal jezuïetencolleges. We zijn begonnen met het Xaveriuscollege in Borgerhout, nu is er aandacht voor het Stanislascollege in Delft en omstreken. Verderop in dit jaar zullen we verder over de grenzen gaan. Uit Rome kwam het bericht van algemene overste pater Sosa dat op 31 juli 2017 de Vlaamse en Nederlandse provincies zullen worden samengevoegd. Pater Johan Verschuere is benoemd als hogere overste voor de nieuwe regio, die de naam Europese Lage Landen heeft meegekregen. Wij feliciteren hem met deze nieuwe benoeming. Op de voorlaatste pagina in dit blad vindt u zoals gebruikelijk een greep uit de activiteiten van de jezuïeten en hun medewerkers in de lage landen. In het bijzonder kunnen we daaruit de Geestelijke Oefeningen aanbevelen, die de basis vormen van de ignatiaanse spiritualiteit. Wij wensen u een mooie zomer toe.

INHOUDSOPGAVE

COLLEGE IN DE KIJKER – Het Stanislascollege in Delft – <i>Dries van den Akker SJ</i> en <i>Bert ten Berge SJ</i>	3
ACTUALITEITEN	
Voettocht voor pater Frans – <i>Jan Stuyt SJ</i>	6
Ontmoetingsdag jezuïeten in Groot-Brittannië en medewerkers – <i>Guido Dierickx SJ</i> en <i>Wiggert Molenaar SJ</i>	7
Leerkrachten van het O.L.V.-college Antwerpen in de voetsporen van Sint Ignatius – <i>Veerle Audenaert</i>	8
KORTE BERICHTEN	10
WERELDWIJD – De Roma-missie in Centraal Europa – <i>Tamás Forrai SJ</i>	15
KUNST – De mozaïeken van Centro Aletti – <i>Noortje van Seters</i>	18
Schilderij Kruisafname geschenken	20
ACTUALITEITEN – Xavier Network 'Meer dan noodhulp' – <i>Eduard Kimman SJ</i>	20
BOEKEN – Craig Harline, Jacobs vlucht, een familiesaga uit de Gouden Eeuw. . .	21
Pieter van der Ven, Hoog feest voor Paars: Bisschopsmotto's.	22
IN MEMORIAM – Kees Hillenaar SJ, Chris Odijk SJ, Toon Schermer SJ, Paul Terrens SJ, Cor Traets SJ.	23
JEZUÏET IN OPLEIDING – <i>Stephen Noon nSJ</i>	26
ACTIVITEITEN	27

COLLEGE IN DE KIJKER

Repetitie van het schoolorkest

Het Stanislascollege in Delft

*'Uit heel de omtrek komen wij naar Delft, de Prinsenstad:
't College van Sint Stanislas richt jarenlang ons pad.'*

De stichting van het college

Aldus de eerste regels van het collegelied. Volgens zeggen zou het gedicht zijn door pater Westermann zelf, de stichter en bouwer van het Stanislascollege. Aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog bestonden er drie jezuïetencolleges in Nederland: Amsterdam, Nijmegen en Den Haag, elk met een gymnasium en een hogere burgerschool (hbs). Het internaat in Den Haag moest verhuizen op last van de bezetter en werd na de oorlog in Zeist het begin van de huidige scholengemeenschap De Breul. In 1946 begon het St. Maartenscollege in Groningen en in 1948 het St. Stanislascollege in Delft. De stichting van het Stanislascollege vond plaats op uitdrukkelijk verzoek van de katholieken van Delft en het Westland, het tuinbouwgebied ten zuidwes-

ten van de stad met een relatief groot aantal katholieken. Van het begin af aan is de 'mix' van stadse en dorpse leerlingen karakteristiek geweest voor het Stanislas: *'Uit heel de omtrek komen wij...'* De jezuïeten waren gevraagd vanwege hun opvatting van middelbaar onderwijs. Dat bestond niet alleen uit wetenschappelijke scholing, maar ook uit culturele, muzikale, sportieve en religieuze vorming. Dat moest in de vormgeving van het schoolgebouw tot uiting komen. Er moest een kapel bij, een muzieklokaal, sportvelden en een aula, waar toneel gespeeld kon worden. Die karakteristieke toevoegsels zijn bekostigd via collectes in de parochiekerken van de dekenaten Delft en Poeldijk. Op 8 september 1948 startte het college met 50 jongens, zorgvuldig geselecteerd uit 72 aanmeldingen. Ze kregen les

van twee paters, vier katholieke leken-leraren en drie paters woonachtig op het Aloysiuscollege in Den Haag. Het aantal leerlingen groeide gestaag.

Meer dan alleen lessen

Toen op 13 november 1956, feestdag van de patroon Sint Stanislas, de nieuwbouw aan het Westplantsoen in gebruik werd genomen, bood het college al plaats aan meer dan vierhonderd jongens. In het aanpalende patershuis kwamen negen paters te wonen, twee broeders en vier scholastieken, jezuïeten-studenten in opleiding. De scholastieken deden niet alleen dienst als surveillant, maar runden ook de sportclubs. De voetbal-, hockey-, volleybal-, tafeltennis-, dam- en schaakclubs namen deel aan de nationale competities in de officiële Stanislaskleuren: oranje shirt en donkerblauwe broek. Daarnaast werd er elk jaar in de Stadsschouwburg een toneelstuk opgevoerd, en had het college een koor en orkest, en een schoolblad: de Pythia (Delft heet op zijn Latijns 'Delphi'!). Vergeten we niet de jaarlijkse collegekampen aan het begin van de grote vakantie, bedoeld om kinderen uit minder draagkrachtige milieus iets extra's te gunnen. Ze bleken (en blijken!) een uitstekend bindmiddel tussen leerlingen en docenten.

Veranderingen

Deze situatie duurde tot halverwege de jaren zestig van de 20e eeuw. Revolutionair was de openstelling voor meisjes in 1966. Op 1 augustus 1968 trad de Mammoetwet in werking, waarmee het bestaande stelsel van twee schooltypes (gymnasium en hbs) omgezet werd in een gezamenlijke brugklas en meer schooltypes, zoals atheneum en havo. Door de jaren heen heeft het college altijd een relatief groot gymnasium gehad. De aantrekkelijkheid daarvan was vanaf 1968 mede gelegen in de jaarlijkse Griekenlandreis voor de 5e-gymmers. Aanvankelijk duurde die twee weken, tegenwoordig zelfs drie.

Secularisatie

Onder invloed van de toenemende secularisatie was het onderwerp 'katholieke identiteit' op school een vast agendapunt, dat vaak leidde tot felle discussies. Gaandeweg herkenden vele collega's hun toewijding niet meer in de gebruikelijke katholieke terminologie, en wensten er meer afstand van te nemen. De toenmalige rector, dhr. Peter Kempen,

benadrukte steeds: 'Als collega's elke dag een kostbare bijdrage leveren aan het gezicht van het college, moet je ze op het punt van de identiteit niet het gevoel geven dat ze van minder waarde zijn.' Eucharistievieringen voor leerlingen werden vervangen door bezinningsbijeenkomsten in de kapel rond thema's van algemeen belang, bestaande uit verhalen, popsongs, live-uitgevoerde muziek, voorbeden met een kaarsje enz. Dit alles riep de vraag op naar zin en nut van onze aanwezigheid op het college.

Plan Delft

De toenmalige provinciaal, Gregory Brenninkmeijer SJ, bracht in Delft een groep van tien collegepaters bijeen met de vraag: 'Hoe kunnen wij de evangelische boodschap verstaanbaar maken voor deze geseculariseerde jeugd?' Van het begin af aan bleek de groep zeer verdeeld. Uiteindelijk bleef er een vijftal over dat wekelijks bijeen kwam om zich te buigen over de vraag: 'Wat is er met onze cultuur aan de hand en met de jongeren in het bijzonder?' In oktober 1988 verscheen het rapport Plan Delft met als voornaamste conclusie dat wij ons niet langer wensten op te stellen als de 'bezitters' van een college traditie, waaraan anderen mochten deelnemen. Maar dat wij in plaats daarvan ons dienstbaar zouden maken aan alle werken en initiatieven van leerlingen en collega's waarin wij de werking van de Heilige Geest meenden te onderscheiden. Alleen als men ons zou vragen zouden wij deze motivatie expliciteren. Die veranderde houding leverde veel waardering op van de collega's. Al gauw vonden ze dat we wel ons eigen verhaal moesten blijven vertellen.

FOTO: WIM VENDEL

Bezoek van zesde klassers aan *Deutsches Elektronen Synchrotron* Hamburg.

Schaalvergroting

Ondertussen had ons college zich door fusies uitgebreid tot drie locaties in Delft en één in Pijnacker, en recentelijk kwamen daar nog twee locaties in Rijswijk bij. Het aantal leerlingen bedraagt nu meer dan vijfduizend, verspreid dus over zes locaties met alle vormen van voortgezet onderwijs: 'Uit heel de omtrek komen wij...'

Ignatiaanse Pedagogie (afgekort IgPe)

In 1999 vierde onze school samen met het Christelijk Lyceum Delft het 50-jarig jubileum. Bij een gezamenlijk congres voor docenten en medewerkers hield Bert ten Berge SJ een lezing over kansen en klippen van de onderwijsvernieuwing (Tweede Fase) gezien vanuit de IgPe. Die pedagogiek beruiste op twee recente documenten: *"De karakteristieken van de Jezuiten-opvoeding"* (Rome 1986) en *"Ignatiaanse Pedagogie, een praktische benadering"* (Rome, 1993). De lezing werd in het tijdschrift *Streven* gepubliceerd. Dhr. Fons Loogman, sinds 1999 algemeen directeur, vond in dit artikel de inspiratie om de IgPe als basis te kiezen voor de christelijke identiteit en hij kreeg de directeurs van alle locaties hierin mee. Vanaf toen begonnen we heel geleidelijk met activiteiten die voeding gaven aan de IgPe zoals bezinningsdagen voor nieuwe docenten, voor tweedejaars en oudere docenten. Op elke locatie ontstond een werkgroep 'identiteit' voor het organiseren van vieringen met leerlingen, studiemiddagen voor locatieteams en ouderavonden. In 2014 verscheen de brochure *"Ignatiaanse pedagogiek op het Stanislascollege"*, eindredactie Dries van den Akker SJ.

Daarnaast staat het vak Levensbeschouwing in alle niet-examenklassen gemiddeld voor één uur per week op het rooster. Daarin maken de leerlingen kennis met alle grote godsdiensten. Voor het Rijswijkse lager beroepsonderwijs (vmbo) - 70% moslimkinderen - schrijft Bert ten Berge mee aan eenvoudige lesjes Levensbeschouwing. Met als concreet uitgangspunt de grote feesten in de verschillende religies die op school vertegenwoordigd zijn, maken leerlingen kennis met elkaars godsdienstige gebruiken en leren zij daar waardering voor opbrengen.

Overname door lekendocenten

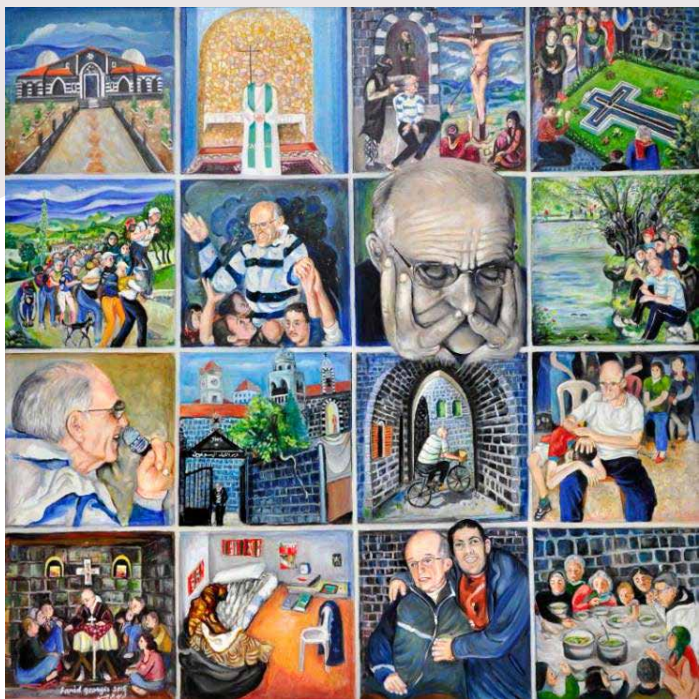
Lekendocenten hebben in de laatste jaren de verantwoordelijkheid voor de vormgeving van de christelijke identiteit en van de IgPe geheel van de jezuïeten overgenomen. Coördinator is mw. Ilse Dekker, tevens gedelegeerde van pater provinciaal in het Europese verband van Jezuietencolleges (JECSE), bron van inspiratie voor onze lekendocenten. Regelmatig worden door JECSE identiteitscongressen georganiseerd waaraan ook onze locatie- en adjunct-directeuren deelnemen. Sinds de overname door leken is het aantal identiteitsgebonden initiatieven alleen maar toegenomen. Er zijn nu ook bezinningsdagen voor leerlingen in het kader van hun profielkeuze. Twee keer werd een identiteitscongres voor het voltallige personeel van ons college georganiseerd en jaarlijks is er een inspiratie-dag voor alle leden van de directie en van de werkgroepen identiteit.

Afscheid jezuïeten

De jezuïeten nemen deze zomer afscheid van Delft. Onze tijd zit erop. We zullen worden gemist. Maar 'het Stanislas' is en blijft het enige jezuïetencollege in Nederland, dat zich - middels de IgPe en in verbondenheid met JECSE - uitdrukkelijk wenst te laten inspireren door de jezuïtische traditie.

Dries van den Akker SJ en Bert ten Berge SJ

Voettocht voor Pater Frans

Pater Frans van der Lugt staat hoog in aanzien bij jonge Syriërs. Die conclusie mag je wel trekken, nu een groep van 240 Syriërs uit verschillende Europese landen enkele dagen een voettocht heeft gemaakt in Nederland. Hun voorbeeld is pater Frans van der Lugt, die meer dan twintig jaar achtereenvolgende voettochten organiseerde in Syrië voor jonge mensen uit alle religieuze en etnische groepen. Het was en is een gelegenheid om je leven te verdiepen, om mensen te ontmoeten en om vrienden te maken. Die traditie uit Homs wordt in Europa voortgezet. Het kost heel wat moeite om als vluchteling grenzen over te steken. Toch slaagde de organisatie erin om meer dan tweehonderd deelnemers een prachtige vierdaagse voettocht te bezorgen, die liep van Den Bosch via Heeswijk en Sint Agatha naar Nijmegen. De tocht startte op 7 april met een viering in de kathedraal van Den Bosch. Op 7 april 2014 werd pater van der Lugt vermoord in Homs in Syrië. Het

haalden herinneringen op aan pater Frans. Het was de dag van de Amerikaanse vergeldingsactie tegen een militair vliegveld in Syrië en ook de dag van de aanslag in Stockholm. Er werd gebeden voor de slachtoffers, om vrede en om verzoening. Een foto van Frans van der Lugt werd megedragen in de processie en kreeg een plaats op het priesterkoor. De tocht haalde de voorpagina van het Brabants Dagblad en het NOS-journaal op de zaterdag van Palmzondag. Het was een begin van de Goede Week zoals we het maar zelden meemaken: geworteld in de traditie, dramatisch door zijn actualiteit van het lijden, en vol van hoop en veerkracht door de Syrische muziek en dans. Er zijn al verschillende van deze voettochten in Europa geweest, en er zullen er meer volgen. Bid voor Syrië.

Jan Stuyt SJ

Ontmoetingsdag jezuïeten in Groot-Brittannië en medewerkers

De Britse jezuïetenprovincie organiseert – net als de Vlaamse en de Nederlandse – elk jaar een bijeenkomst waar behalve toespraken en gespreksgroepen rond een bepaald thema ook de gelegenheid bestaat om elkaar weer eens te ontmoeten. Deze keer werden ook een aantal leken-medewerkers uitgenodigd waardoor het aantal deelnemers kwam op ongeveer honderdvijfveertig. In verband met de steeds nauwere samenwerking tussen de Britse, Ierse, Vlaamse en Nederlandse provincies is het de laatste jaren gebruikelijk dat op de Britse *Province Meeting* ook een afvaardiging uit de drie andere provincies komt.

De drie ontmoetingsdagen in Derbyshire (in het midden van Engeland) hadden dit jaar het formaat van een gemeenschappelijke onderscheiding over hoe de Britse provincie de wereld en de kerk het best kan dienen in het licht van de recente algemene congregatie. Drie stappen werden voorgesteld: wat zijn mijn gevoelens, wat zeggen de anderen, welke *bewegingen* nemen we waar.

Drie sprekers waren uitgenodigd om ons te oriënteren: pater Pat Lee, voormalig provinciaal van de provincie Oregon, sprak over het proces van transformatie waar zijn provincie doorheen ging als gevolg van de rechtszaken over seksueel misbruik; pater Mike Garanzini, de assistent van pater generaal voor hoger onderwijs; en pater Victor Assouad, de nieuwe assistent van pater generaal voor de assis-

tentie West-Europa. Op de inbreng van de sprekers volgde persoonlijke tijd voor gebed. Daarna kwamen de groepen waarin uitgewisseld werd met tenslotte de plenaire zitting.

Heythorp College

Los van de keuze van bovengenoemde sprekers was het voorspelbaar dat de sluiting van Heythorp College in Londen een belangrijk onderwerp van gesprek zou zijn zowel in de gespreksgroepen als in de wandelgangen. Voor relatieve buitenstaanders als de vertegenwoordigers uit de Lage Landen, Guido Dierickx en Wiggert Molenaar, was het duidelijk dat veel van de aanwezigen deze sluiting nog niet verwerkt hadden. Tijdens de slotbijeenkomst gaven drie ervaren geestelijk begeleiders aan wat zij als de meest belangrijke bewegingen hadden gevoeld. Onder andere kwam naar voren: we zijn hoopvol, maar nu hebben we nog onvoldoende duidelijkheid om te kunnen onderscheiden. Enigszins tot onze teleurstelling werd de samenwerking tussen de vier provincies nauwelijks besproken.

Toch was het een groot genoegen om aanwezig te zijn. Naast de ons onbekende medebroeders, die hun best deden om het ons naar de zin te maken, waren er ook genoeg bekenden die blij waren ons weer te zien – het bekende gevoel van 'vrienden in de Heer'. De novicen, afkomstig uit alle vier de provincies, waren uit Birmingham overgekomen om te helpen en het was een plezier hen weer te zien na hun bezoek aan Antwerpen van enige maanden geleden. Zonder twijfel dragen ook ontmoetingen als deze bij aan het steeds meer naar elkaar toegroeien van de vier provincies van Noordwest-Europa en Brexit doet daar niets aan af!

Guido Dierickx SJ en Wiggert Molenaar SJ

Leerkrachten van het O.L.V.-college Antwerpen in de voetsporen van Sint Ignatius

Soms moet een mens een uitdaging aangaan. Daarom schreven Ria Snykers (leerkracht Engels en Duits) en ikzelf (leerkracht Nederlands en gedragswetenschappen), beiden werkzaam op het Onze-Lieve-Vrouwecollege in Antwerpen, in voor een pelgrimstocht naar Manresa. Onze directeur had het berichtje opgenomen in zijn Solis, de wekelijkse brief aan de leerkrachten van onze school: de Ierse collega's organiseerden tijdens de paasvakantie een bezinningsweek in Manresa, waar geïnteresseerde Vlamingen mochten bij aansluiten. Wat we tijdens die week in Spanje beleefd hebben, was wellicht te intens om goed onder woorden te brengen. Maar ik wil graag schetsen waarom Manresa een zeer geschikte locatie is om er leerkrachten van een jezuïetenschool onderdak te geven.

Ignatius

Nadat Ignatius besloten had om zijn leven om te gooien, trok hij eerst naar het benedictijnerklooster van Montserrat. Dit klooster waar ondertussen al duizend jaar monniken aanwezig zijn, is gelegen in een wonderlijk gebergte, niet ver van Manresa. Na een dagenlange biecht bij een monnik legde Ignatius zijn ridderkieren af en liet hij zijn zwaard achter, om als pelgrim op stap te gaan. Hij wilde aanvankelijk naar het Heilig Land reizen, omdat hij dacht dat daar zijn roeping lag. Op zijn weg zou hij Manresa passeren, en hij wou daar enkele dagen verblijven. Het draaide echter helemaal anders uit. Ignatius kwam vol goede moed en energie aan in het stadje. Hij zou zieken en armen helpen, bedelend in

zijn levensonderhoud voorzien, veel bidden en zich voorbereiden op zijn grote tocht. Maar een diepe bekering verloopt niet zonder slag of stoot! Na een poosje botste de heilige op zijn grenzen, begon hij ernstig te twijfelen en leed hij onder scrupules. Hij had effectief iets goed te maken van zijn vroegere leven, en geen enkele biechtvader kon hem helpen om zijn getormenteerde geest tot rust te brengen. Zijn 'nacht' werd zo zwaar om te dragen dat hij zelfs zelfmoord overwoog.

Maar na de donkerste nacht komt de zon terug op. Ignatius groeide in het proces van onderscheiding. Bovendien ontving hij een grote genade, niet zo ver van de rivier de Cardoner (zie foto). Hij verkreeg een grote helderheid en inzichten over verschillende zaken. Ignatius heeft dit later als volgt verwoord: 'Terwijl hij daar zat, begonnen hem de ogen van het verstand open te gaan. Niet dat hij een visioen zag, maar hij kreeg inzicht in veel dingen en verwierf veel kennis, zowel op het terrein van het geestelijke, als inzake geloof en letteren.' Nu nog kan men deze plaats gaan bezoeken. Er is een gedenksteen aangebracht met 117 namen erop van mensen die een mystieke ervaring hebben gehad.

In een soort grot, de Cova, schreef Ignatius zijn Geestelijke Oefeningen. Hij probeerde eveneens 'de zielen vooruit te helpen'; hij luisterde naar de mensen en benutte de gunstige gelegenheden om over God te spreken. Zowel door zijn levenswijze als door de begeleiding die hij mensen gaf, werd Ignatius reeds tijdens zijn leven als een heilige beschouwd.

Eigen ervaring

Voor ons, leerkrachten van een jezuïetenschool, was het inspirerend om in de voetsporen van Ignatius te treden. We hadden enkele jaren geleden wel al met een groepje collega's *Het Verhaal van de Pelgrim* gelezen, de autobiografie van de stichter van de Sociëteit van Jezus. Maar de plaatsen mogen bezoeken die in dit verhaal voorkomen, spreekt nog zoveel meer tot de verbeelding en tot het hart! Bovendien kregen wij van onze Ierse vrienden een stapel literatuur waarin wij ons konden verdiepen. Een Ierse jezuïet, Peter Sexton, leidde ons elke dag een beetje dieper in de spiritualiteit in en ondanks onze taal- en cultuurverschillen lukte het eigenlijk aardig om hierover op het einde van de dag een terugblikgesprek te voeren met de Ieren, die ons

steeds op ons gemak stelden en met wie het heel goed klikte. Pater Sexton benadrukte dat Ignatius zijn Geestelijke Oefeningen schreef toen hij zelf nog een leek was en dat de ignatiaanse spiritualiteit zich er dus uitstekend toe leent om door leken te worden beoefend.

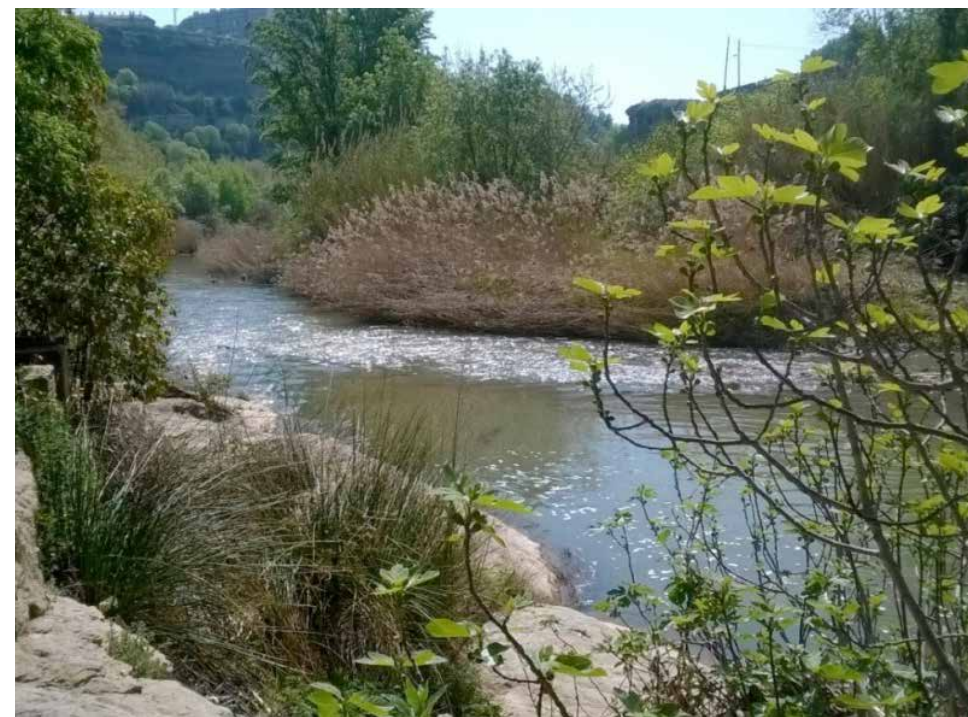
We voelden een grote verbondenheid met de andere groep; in de colleges in Ierland en in Vlaanderen streven we hetzelfde opvoedingsproject na en het was fijn om hierover uit te wisselen. Maar ook de respectvolle aandacht voor elkaar, de openheid en het vertrouwen waren frappant.

Tot het gezelschap behoorden ook twee jezuïeten in opleiding, een jongeman uit Polen en een uit Oeganda, die allebei als leraar werken in een Iers college. Zij illustreerden het verschil tussen jezuïeten-spiritualiteit en ignatiaanse spiritualiteit. Voor ons, leken in het gezelschap, was hun aanwezigheid een oproep om na te denken over de mate waarin we zelf Jezus radicaal kunnen navolgen. Anderzijds leer-

de ik uit een gesprek met een van hen dat ook hij zich gesteund wist door de ontmoeting met andere authentiek zoekende gelovigen die zich willen inzetten om het ignatiaanse gedachtegoed levendig te houden, onder meer in jezuïetencolleges.

Naast de letterlijke pelgrimstocht naar Manresa, Montserrat en het ignatiaanse Barcelona, legden Ria en ik onze eigen innerlijke weg af. De vruchten zijn er duidelijk: met een grote vreugde en veel energie zijn we weer begonnen aan onze taak op school. We hopen een vonkje van het ignatiaanse vuur te kunnen doorgeven aan onze leerlingen en collega's. En we zijn overtuigd van de meerwaarde van een samenwerking over de grenzen heen, die bij elke groep het beste naar boven kan halen en voor iedereen verrijkend en deugddoend kan zijn.

Veerle Audenaert

De Cardoner

AMSTERDAM

De Krijtberg kijkt terug op een geslaagde Pasen met de nodige nieuwe katholieken. In juni volgden de sacramenten van eerste communie en vormsel voor de kinderen. Het tertiaat van Bart Beckers werpt zijn schaduw vooruit: er vindt een langzame maar geleidelijke voorbereiding plaats op de overdracht van zijn werk als rector van de kerk. Het is bekend geworden dat Ben Frie Bart opvolgt als rector. Toon Suffys uit Gent zal Gregory Brenninkmeijer opvolgen als assistent. ✱ Bart v. Emmerik gaf 17-27 april samen met anderen een Engelstalige training voor gemeenschappelijke onderscheiding in Rome. Er waren deelnemers uit Europa, Afrika en Canada, jezuïeten, andere religieuzen en leken, die willen leren hoe zij in hun groep, gemeenschap of werk gemeenschappelijk kunnen onderscheiden. ✱ Ward Biemans zal samen met Wiggert Molenaar op zaterdag 26 augustus zijn laatste geloften afleggen in de H. Carolus Borromeuskerk in Antwerpen tijdens een eucharistieviering die om 11 uur begint. ✱ Jos Moons geniet van zijn laatste maanden als studentpastor, onder andere met de doop van een studente en het huwelijk van een andere; en hij gaf twee workshops over geestelijke begeleiding aan pastores. ✱ Het boekje 'Jezuïeten grappen' van Nikolaas Sintobin krijgt nu na een Engelse en een Franse vertaling ook een Arabische vertaling. ✱ Paul Begheyn was bij de viering van de sterfdag van Frans van der Lugt in de kathedraal van Den Bosch (zie pag. 7 in dit blad). ✱ Peter van Dael vierde op Tweede Paasdag zijn 80ste verjaardag met een diner in de De Lairessestraat met familie, vrienden en medebroeders.

ANTWERPEN

Romero-Loyola

Johan Verschuieren gaat onvermoeibaar door met zijn huisbezoeken: begin februari kwam het nieuwe verzorgingshuis in Nijmegen, Aqua Viva, aan de beurt, later de wat kleinere communiteiten van 'Xaverius in Capenberg' en Favre in Heverlee. ✱ Toen de tertiariissen van het 'Manresa House' in Dublin op experiment waren, verbleef hun instructor, Jan van de Poll, ongeveer een maand in ons midden. Hij heeft onze blik verruimd door de vele verhalen over zijn tertiariissen, die uit heel verschil-

lende gebieden komen: Tsjechië, Hongarije, Polen, Frankrijk, Duitsland, het Nabije Oosten. ✱ In het kader van de inventarisering van de kunstwerken van de Nederlandse en de Vlaamse provincie heeft dhr. Eugène van Deutekom enkele dagen bij ons doorgebracht. In het Ruusbroecgenootschap wachtte hem daarbij een rijke oogst. ✱ Begin april heeft in en rond het huis Romero het personeelsfeest plaatsgevonden met een stadswandeling onder leiding van een excellente gids. ✱ Tijdens de Goede Week hebben Guido Dierickx en Guido de Baere enkele dagen doorgebracht in de abdij van Postel, Johan Verschuieren in de Oude Abdij. ✱ Tijdens de paasweek zijn Guido Dierickx en Wiggert Molenaar naar Engeland afgereisd om daar een driedaagse vergadering van de Engelse provincie bij te wonen (zie elders in dit blad).

BOECHOUT

Xaverius in Capenberg

Theo Fonteyn ontving van de Antwerpse burgemeester een ruiker bloemen en felicitaties. We citeren: 'Mijnheer Pastoor, beste Theo. Langs deze weg wil ik u graag in de bloemetjes zetten voor de vele inspanningen die u geleverd heeft in Café zonder Bier. De zorgzaamheid en inzet die u doorheen de jaren belangeloos getoond heeft voor onze mede-Antwerpenaren getuigt van burgerzin en mag als voorbeeld gelden voor vele anderen. Daarom wens ik u oprecht te bedanken. Vriendelijke groet.' Bart De Wever, burgemeester. ✱ Marc De la Marche bracht de blijde boodschap bij de zusters van Vorselaar, de gemeenschap Maria Kefas en de zusters van de Jacht. Ludo Vanden Broek kreeg een tijd huisarrest wegens een wonde aan de voet. Mon Swaelen nam afscheid van zijn zus Simone, 90, en Maurits Delbaere van zijn schoonzus Rosa Spruyt, 98. Bob Albertijn was bij ons tot hij naar de kliniek in Leuven ging.

BRUSSEL

Arrupe

Een lente vol vroege bloesems deed de kloostertuin geuren middenin de hoofdstad vol fijn stof. Tijd voor onze tuinlieden, de paters Charles Verhezen en Walter Devos, om hun groene vingers te strekken. ✱ De boekhouder van de missieprocur, de heer Jean Dequanter, ging eind april met pensioen. Na vele jaren trouwe dienst werd hij uitgewuifd. Een bezoek-

je met het voltallige team van het personeel aan het Brusselse muziekinstrumentenmuseum (MIM) werd afgesloten met een etentje in het restaurant er bovenop. We zullen Jean, zijn charmante aanwezigheid, zijn diensten en zijn kunde missen. ✱ De Gentenaar onder ons, Ludwig Van Heucke, gidste de hele communiteit door zijn geboortestad. Het was begin mei en het nieuwe circulatieplan kon daar nu eigenhandig getest worden. Naast de nieuwe stadsbibliotheek (De Krook) stonden ook het gerestaureerde altaarstuk, het 'Lam Gods', en andere geestverruimende bezienswaardigheden op het programma.

DELFT

Stanislashuis

De afgelopen keer konden we nog schrijven dat alles zijn gangetje ging. Die tijd is voorbij. Per deze zomer zal de jezuïetenvestiging in Delft ophouden te bestaan. Na bijna zeventig jaar. Gesticht in 1948. In Delft zijn 'de paters' een begrip. Zeker voor katholiek Delft. Ons heengaan wordt door velen als een pijnlijk verlies ervaren. Door onszelf ook. Maar gelovig gesproken zou men het kunnen opvatten als een doorknippen van de navelstreng: de paters vertrekken; hopelijk blijft de inspiratie. Onze eerste zorg geldt onze medewerkers in huis: Berno, onze huismeester, en Hanny die voor ons de was en zo veel meer doet. Beiden hun gewicht in goud waard. Aan wie wij veel, heel veel te danken hebben. Daarnaast het college, waarmee we op de achtergrond intensief verbonden waren. Het blijft een jezuïetencollege, deel uitmakend van het Europese netwerk. De Sociëteit is in overleg op welke manier de jezuïeten voeding kunnen blijven geven aan de Ignatiaanse inspiratie. Daarnaast is er het Stanislasteam, een kring van vijftien medewerkers, die allen meer of minder gevormd zijn om anderen te begeleiden vanuit de Ignatiaanse spiritualiteit. Ook die groep bezint zich op de vraag: 'Hoe verder?' De medewerking aan de kerklocaties van Delft (Dries van den Akker) en het Westland (Bert ten Berge) zal dus ophouden. Na het vertrek van de Franciscanen uit Delft vorig jaar is dit een gevoelig verlies. ✱ Bert, Peter de Ruiter en Gerard Wilkens verhuizen per 1 augustus naar Aqua Viva in Nijmegen. Bert zal van daaruit zijn medewerking blijven geven aan de beroepsopleiding in de Rijswijkse locatie van het

Stanislas, waar hij met de medewerkers een lesprogramma Levensbeschouwing ontwikkelt vanuit de grote feesten in de verschillende godsdiensten die op het college vertegenwoordigd zijn. Daarnaast zal hij ook zorg blijven dragen voor de Ark in Gouda, waar hij aan de wieg van de stichting heeft gestaan. Peter zal vanuit Nijmegen zijn maandelijkse preekbeurten blijven verzorgen in de Elandstraatkerk te Den Haag. Dat geldt ook voor de maandelijkse bijeenkomst in het Huis voor Bijbelstudie te Rotterdam. Voor Gerard was Delft vooral uitvalsbasis naar periodes van bezinning, retraite en reflectie voor religieuzen en priesteropleidingen in binnen- en buitenland. Dat verandert niet met zijn verhuizing. Hij genoot van het feit dat de communiteit van Delft nog volop in het apostolaat stond. Dat zal in Nijmegen enigszins veranderen, vermoedt hij. Dries wordt toegevoegd aan de communiteit van het noviciaat te Birmingham om er de Nederlandse (dus ook de Vlaamse!) taal en cultuur te vertegenwoordigen. ✱ Wat gebeurt er met het patershuis en de kapel? Nog onduidelijk. Kapel blijft in ieder geval kapel. Overleg tussen school- en provincieleiding is gaande. Hoe en wanneer we het afscheid vorm gaan geven, is nog een open vraag. ✱ Intussen hoopt onze vaste gast uit Amerika, Terry Curry, op 3 juli te promoveren aan de universiteit. Het huis zal zijn gasten daarna onthalen.

HEVERLEE

Jezuïetenhuis

We gedenken op de eerste plaats onze overledenen. Op 22 februari werd pater Cor Traets 90. Op 25 februari overleed hij. Op 1 maart hielden we een stemmige avondwake voor Cor. Op 2 maart volgde zijn indringende uitvaartviering. Enkele medebroeders gingen naar de uitvaart van François-Xavier van den Abele in het SintMichielscollege in Brussel. De uitvaart van de 97 jarige zus van Guido Cornelissen vond plaats in Blanden en de zus van Jan Erkens in Wilsle-Putkapel. Op 14 maart stierf onze nachtverpleegster Martine Celis, slechts 63 jaar oud aan een hartinfarct. Verschillende medebroeders woonden haar uitvaart bij in Ottenburg. We zijn en we zullen het meer en meer worden: een huis van oude en zieke medebroeders. Zo werd op vrijdag 17 februari Toon Ploem met de ziekenwagen naar Heverlee gebracht. Het is aanpassen van drie kanten, Toon, verpleging

en communautiteit. Roger Lenaers is nog niet lang terug uit het ziekenhuis of op 3 maart moest hij weer opgenomen worden. Einde maart volgde een succesvolle operatie en nu is Roger weer thuis. Herman-Jozef Castelein werd voor enkele dagen met een oorontsteking opgenomen in het ziekenhuis. Op 1 april was het nodig Jules De Graeve over te brengen naar de geriatrie van het H. Hartziekenhuis. Men stuurde hem enkele dagen later voor grondig onderzoek naar het UPC Kortenberg. ★ De lezervan onze kroniek kan zich bij dit alles voorstellen welke zorgen dit alles meebrengt voor de verantwoordelijken, overste Fons Swinnen, minister Bob Albertijn, Wilfried Heyvaert en Theo Brebels. Voor Bob Albertijn is het een beetje teveel geworden en hij wordt voor een tijdje rust naar Capenberg gestuurd. Ieder prijst zich gelukkig dat Paul Van Looy bij ons gekomen is. De taken worden herverdeeld en Paul wordt dienstdoend minister samen met de anderen. We mogen ook de directeur, de verpleging, de koks, de technici en de onderhoudsploeg wel danken voor de zorg waarmee zij ons complex helpen recht houden. Dat we oud zijn is te lezen uit de lijst van de verjaardagen. Op donderdag 16 maart vierden we de 104ste verjaardag van Cyriel Van Doorselaer. Hijzelf beweerde dat het 107 was. Tijdens de receptie zat hij er als een gekroonde koning bij, naast zijn hoogbejaarde zus en in aanwezigheid van schepen Dirk Vansina, die hem een geschenk van de stad overhandigde. ★ Verschillende medebroeders kruipen de club van de negentigers binnen, onder wie Guy Verhaegen en Marcel Wouters. Jos Peeters, die tot deze groep behoort, noemt de tachtigers 'jonge mannen', en de zeventigers zijn nog 'novicen'. De apostolische activiteit van verschillende oudere medebroeders is nog aanzienlijk. Vermeldenswaard is de zorg die Peter van Gool binnenshuis besteedde aan het avondgebed van de communautiteit tijdens de Veertigdagentijd. Voor iedere avond had hij een lied, een paar lezingen voor het weekthema, korte meditatietijd, voorbeden met slotgebed en zegen. Dit alles in een mooi foldertje voor elke week. Dank u, Peter. Ook in het jonge deel van ons huis, het studentenhome Lerkeveld, waait een nieuwe wind. Dit blijkt uit de jaarlijkse evaluatiegesprekken die directeur Inge Zwinnen, overste Fons Swinnen en verantwoordelijke Walter Ceyskens met 140 studenten hielden. De oude sukkelende paters voelen zich

een stukje jonger worden wanneer ze de jeugdige deelcommunautiteit van Favre samen zien maaltijd houden, spelen, zelfs studeren in de tuin onder een bloeiende Japanse kerselaar.

Favre

In de Favre-gemeenschap heeft het gemeenschapsleven zich geplooid in een min of meer vaste routine, die wel regelmatig door afwezigheid en door gasten wordt onderbroken. Zo hebben we al enkele gasten uit het buitenland (onder meer de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk) mogen begroeten. Onze overste Walter Ceyskens vertegenwoordigde Vlaamse en Nederlandse jezuïeten in een vormingsbijeenkomst in Libanon en verdiepte zich volop in de theorie van geestelijke onderscheiding, ook in groepsverband, in Rome. Marc Lindeijer trok naar München en Toulouse voor archiefonderzoek naar de hervorming van het getijdengebed na het Tweede Vaticaanse Concilie en publiceerde over een hervormingsvoorstel uit Vlaamse koker. Philip Debruyne is naast zijn werk voor de Europese werken in Brussel, waaronder de vernieuwde website van de Europese jezuïeten, nauw betrokken bij projecten van internationale solidariteit in Ecuador en van interreligieuze en interculturele dialoog in Brussel en het Heilig Land. Theo Brebels is een onmisbare schakel in het reilen en zeilen van de grote, alweer uitgebreide Berchmanscommunautiteit. Wouter Blesgraaf studeerde met vreugde en succes Augustinus, Ruusbroec, Vaticanum II en interreligieuze dialoog. En dan vergaten we nog bijna de pastorale en sacramentele inzet in parochies, seminaries, GCL en Equipes de Notre Dame.

LEUVEN

Dijlehof

De communautiteit van Dijlehof werd in april opgeheven. Drie weken na elkaar verhuisden telkens twee leden naar de grote communautiteit in Heverlee. Op 7 april werd hun door de directie van Dijlehof een afscheidsfeestje aangeboden. Er waren enkele toespraken, foto's op scherm uit de voorbije jaren, mooie muziekstukjes voor viool (Karin Vandoorne) en piano (Jan Cornelissen), een paar geschenken en een fijne feesttaart. Het was een deugddoende ervaring van wederzijdse genegenheid en dankbaarheid! Frans Stoops sprak het volgende dankwoordje uit: 'Van

meerdere bewoners en personeelsleden hebben wij te horen gekregen: 'Wij hebben zo'n spijt dat jullie weggaan!' Dat geeft een aangenaam gevoel, maar het maakt het afscheid ook moeilijker. We zullen de vriendelijke en gemoedelijke omgang met medebewoners en personeel missen, bij dagelijkse ontmoetingen in de gang of in de lift, of bij het kaartspel, in het zangkoor of bij andere activiteiten. Daarbij denk ik dankbaar terug aan overleden jezuïeten die ons zijn voorgedaan. In de boeken heb ik gevonden dat de jezuïeten in het jaar 1838 op deze plaats in de Minderbroedersstraat zijn komen wonen. Van toen af hebben de paters 179 jaar lang onafgebroken in deze straat gewoond. En daar komt nu, in april 2017, een historisch einde aan! Mevrouw Agnes Diddens voegde daaraan o.a. toe: 'Afscheid nemen van onze paters, dat doet iets met een mens. Met nostalgie denken we terug aan enkele onvergetelijke persoonlijkheden: - broeder Harry, de Toots Thielemans en de Sinterklaas van ons huis - pater Joos, de rebelse missionaris die als echte levensgenieter tijdens een wijndegustatie, met het glas in de hand, het leven liet. - pater Van Hamme, gevoelig en fijnbesnaard bij wie men, na zijn overlijden, een agenda terugvond met alle namen van de pasgeboren kinderen van het personeel. - pater Holvoet, de pater foerier, de pater chauffeur, die met karren vol geladen als een goede huisvader zorgt dat er binnen de communautiteit gezond, geleefd en gevierd kan worden. pater Snoeck, die Louise Kerkhofs, de dochter van Micheline boven de doopvont hield...Ik hoop dat niemand mij kwalijk neemt dat ik de persoonlijkheid van pater Vanderghote vandaag extra in de verf zet. Voor mij staat hij symbool voor de integratie en de begeestering van alle paters jezuïeten binnen het Dijlehof. Met hem, een vrijwilliger duizendpoot heb ik twaalf jaar mogen samenwerken. Zijn inbreng bij de activiteiten was gigantisch!...Hij was een leperse enthousiasteling. Ik citeer letterlijk zijn woorden: 't Doet zo'n deugd aan 't herte, ge ziet, de mensen hebben er deugd aan, we doen zeker voort. Ik zie de mensen zo gere. Ze doen hier allemaal zo hun best. Er gebeuren hier wonderlijke dingen'. Pater Stoops neemt voor de pastorale diensten de fakkel over en met pater Cornelissen als prima muzikale begeleider aan de piano moeten de vieringen niet aan glans inboeten. En wat zou het Bellarminokoor geweest zijn zonder onze muzikale zangvogels: broe-

der Verkissen, pater Vandenabeele, pater Stoops! Met heimwee denken we terug aan pater Baert, pater Verschaffel en broeder Harry. Waar mensen op elkaar aangewezen zijn kan dankbaarheid nooit onvertaald blijven!'

MECHELEN

Leliëndaal

Wat hebben de Decreten van de 36ste Algemene Congregatie te maken met het appelsap van Drongen? Wel, een naarstige medebroeder gebruikte een lege doos appelsap om de decreten te versturen. Waarop een andere naarstige medebroeder die doos in de koelkast opborg. Pas toen enkele medebroeders geestelijke dorst begonnen te krijgen, kwam de vergissing aan het licht... ★ En, wat hebben de generale en de lokale overste gemeen? Inderdaad, een grijze snor! Het leven heeft zo zijn verrassingen en dat maakt alles wat meer leefbaar. ★ Van 'leven' gesproken. Omdat zijn leven in gevaar was vroeg Frans Mistiaen om de ziekenzalving. Familie, vrienden en medebroeders hebben zich rond zijn bed geschaard en samen met Frans met woorden en zalvende gebaren dank gezegd. Intussen mogen we met de nodige voorzichtigheid zeggen dat er een keerpunt ten goede is opgetreden. ★ Het werk aan de burelen en magazijnen van het vroegere Kerk & Wereld is nu in een stroomversnelling geraakt. Men verwacht dat de werken in augustus klaar zullen zijn. Dan zal een twaalfstal niet begeleide - lees alleenstaande jongeren-vluchtelingen- er zijn intrek nemen. Vorige week viel in onze bus de goedkeuring, om met een financiële bijdrage van het ministerie van cultuur en erfgoed, ons orgel te herstellen. Nu nog het interieur van de kerk want dat steekt schril af tegen dat van andere Mechelse kerken.

NIJMEGEN

St. Jan Berchmans

Wij hebben in de afgelopen periode het nodige te vieren gehad. Op de eerste plaats bijzondere verjaardagen van twee medebroeders. Pater Paul Smits van Waesberghe werd op 21 februari 100 jaar. En een maandje later was het aan pater Toon Bleker om op 26 maart zijn 100e verjaardag te vieren. Wij hebben er beide keren op gepaste wijze een feestje van gemaakt. De kamerdeuren van Paul en Toon waren gemarkeerd met een groot rond verkeersbord

"100". Een feestelijke mis nodigde ons uit om met de jarigen stil te staan bij de gaven in hun levens waar wij God voor mogen danken. De borrel voor het mid-dageten werd extra goed bezocht, en bij beide diners lieten de koks zich weer van hun beste kant zien. En beide keren kwam burgemeester Hubert Bruls op bezoek, die uitgebreid de tijd nam om de feestelingen te feliciteren en met ons hun memorabele verjaardagen te vieren. ✱ Een feest van een andere orde was de eerste viering van Pasen in ons nieuwe huis. De vieringen van de Goede Week waren sober en van een verstillende ernst, die ons uitnodigde om dicht bij Jezus te komen en met deze sleutelmomente van zijn leven mee te leven. Ze brachten ons naar een inspirerende Paasviering. In de hal vóór de kapel werd het Paasvuur ontstoken, waarna voorganger Hans van Leeuwen ons uitnodigde om de Verrijzenis als bron van hoop in ons leven te ervaren, juist als er in de wereld rondom ons – én soms in ons eigen leven, met z'n toenemende ouderdom – dingen gebeuren die tot die hoop niet onmiddellijk inspireren. Het was een mooi feest. ✱ Dat feest was goed voorbereid in de Veertigdagentijd met een door Ben Frie gegeven huisretraite. Ben had als thema gekozen 'in Zijn nabijheid'. Hij ging met ons op zoek naar Gods nabijheid: hoe en waar is die te vinden, hoe leven we ermee, welke rol speelt Jezus daarbij voor mij? Bekende thema's uit de Geestelijke Oefeningen kwamen aan bod, maar geregeld in een nieuw licht, doordat Ben gebruik maakte van verschillende wijzen van presenteren, auditief en visueel. Dat hield de aandacht geboeid. Dat het aantal deelnemers constant bleef, zegt genoeg. ✱ Maar die afgelopen maanden vormden niet alleen een periode van feestelijkheden. De dag na de viering van de 100e verjaardag van Paul Smits ontvingen wij een zeer verzwakte Chris Odijk als huisgenoot. Het zou slechts voor een korte tijd zijn. De goede zorg van ons verplegende personeel verlichtte zijn laatste dagen. Maar drie-en-een-halve week later namen wij op Saint Patrick'sday afscheid van Chris. Het werd een mooi afscheid, waarin wij stil konden staan bij hetgeen Chris voor veel mensen heeft mogen betekenen, ook – en misschien vooral – voor mensen die zich door de kerk niet altijd begrepen en aanvaard voelden. Daags na de komst van Chris vond de uitvaart plaats van pater van de Pol SSS, die vanuit het klooster van onze burenbewoner van

onze gesloten afdeling was geworden. De derde dag na de uitvaart van Chris namen wij afscheid van Toon Schermer. Ook dat werd een mooi afscheid van een markante man, wiens pastorale aandacht vooral naar mensen aan de marge was gegaan. Ed Redeker – mede-Amsterdammer, jarenlang huisgenoot en nog langer tochtgenoot – ging voor in een viering waarin de mens die Toon was treffend geschetst werd. ✱ Het alledaagse leven ging ook gewoon door, met de lezingen en activiteiten die daar in ons huis bij horen. Twee momenten sprongen er uit. Dries van de Akker verzorgde een lezing over de schilder Vermeer en zijn relatie met de jezuïeten in Delft. Dries hielp ons kijken naar het leven van de schilder en naar zijn werk, waarover veel te zeggen valt, maar dat toch ook – juist ten aanzien van zijn relatie met de jezuïeten – soms een verborgen leven is waar minder met zekerheid over te zeggen valt, dan een (jesuïeten-)biograaf zou wensen. De scherpe blik van Dries opende echter een verrassend perspectief, waarover ik niets verklappen zal. Als uw interesse gewekt is; het is de moeite waard Dries uit te nodigen om zijn lezing nog eens te komen houden. Een andere lezing die de moeite waard was, kwam van Rob Polet, pastoraal werker en diaken in de Amsterdamse binnenstadsparochie. Hij vertelde over de wijze waarop componisten de inspiratie van sint Franciscus in hun muziek vertoond hebben. Rob liet verschillende stukken horen, waarbij vooral het inzicht dat hij kon geven in de moeilijk toegankelijke opera van Olivier Messiaen indruk maakte. ✱ Het moment van het schrijven van dit stuk wordt gemarkeerd door het overlijden van huisgenoten, zoals ik de vorige keer schreef hoe wij van Kees Hillenaar afscheid zouden gaan nemen. Op 29 april overleed Gerard Vervoort. De zware handicap die de laatste jaren van zijn leven kenmerkte, droeg hij met een gelijkmoedigheid die voor iedereen in zijn omgeving een inspiratie en bemoediging was. Wij gaan hem op Bevrijdingsdag begraven. Een paar dagen daarna zullen we afscheid nemen van pater Kees Nijsten OMI, 97 jaar, die met Zeeuwse stoerheid zijn ouderdom en toenemende verzwakking droeg.

De Roma-missie in Centraal Europa

Ten gevolge van de politieke en economische veranderingen in de jaren '90 in Oost-Europa werden daar veel werknemers in de industriële sector ontslagen. Veel van deze laagopgeleide of niet opgeleide arbeiders hadden een Roma- of zigeunerachtergrond. Zij hadden veel te verduren vanwege alle veranderingen. In de afgelopen twintig jaar is de armoede onder hen toegenomen, onder meer vanwege discriminatie in de verdeling van sociale voorzieningen. De integratie van de Roma in Centraal Europa vormt een grote uitdaging voor deze regio, voor de Kerken en daarom eveneens voor de jezuïeten. De jezuïeten van Hongarije, Roemenië en Slowakije zijn meer gaan samenwerken en delen hun netwerken en lokale programma's. In de Roemeense regio startte bovendien een programma van de Jesuit Refugee Service (JRS). In dit artikel worden enkele vruchten van deze samenwerking beschreven.

Hongarije

De Hongaarse jezuïetenprovincie is een mentor- en onderwijsprogramma gestart op verschillende niveaus: het varieert van volwassenen die de basisschool niet hebben afgemaakt tot aan onderwijs op universitair niveau. Het belangrijkste doel is om een goed opgeleide en sociaal geïntegreerde generatie op te bouwen, voor wie de gebruikelijke migratie niet langer noodzakelijk is.

Zo is er in Budapest het *Roma Residential University College*. Het doel van dit college is om succesvolle jonge Roma-studenten op te leiden die zich inzetten voor de samenleving en de actieve sociale dialoog. De studenten van dit College moeten over professionele vaardigheden beschikken en gevoelig zijn voor sociale kwesties.

De officiële opening van het Roma Jesuit College vond plaats in september 2011. Het is een uniek voorbeeld van samenwerking tussen de Rooms-Katholieke, de Grieks-Katholieke, de Hervormde

en de Lutherse kerkgemeenschappen. Deze kerkgemeenschappen besloten tot samenwerking in deze ene scholengemeenschap, die is gevestigd in vijf universiteitssteden. De jezuïeten leiden het programma. Wij werken met 31 Roma-studenten die uitgekozen zijn om te studeren in Budapest. Ons College geeft een communautaire en academische omgeving die onontbeerlijk is voor de professionele ontwikkeling van de studenten. Tutoren organiseren het programma in het Residential College. Zij begeleiden studenten om hun studies succesvol af te ronden. Wanneer de studenten de interne programma's van het College hebben afgerond, geeft de universiteit hen de bijbehorende diploma's.

Dit interne programma bestaat uit drie delen. De eerste module bestaat uit moderne taal, een inleiding in de sociale wetenschappen, informatietechnologie en een vreemde taal; intellectuele basisvaardigheden voor een succesvolle carrière. De tweede module bestaat uit een studie van de Roma-cultuur en Hongaarse etnografie. Deze module houdt eveneens in het leren van de vergeten talen van de Roma's. De derde module richt zich op christelijke gemeenschapsactiviteiten. Het College streeft er verder naar om een college-certificaat uit te reiken dat studenten helpt bij het vinden van een baan na de diploma-uitreiking.

Ilona, een van de eerste studenten van het College, zegt over het programma: 'Ik ben 52 jaar oud en ik wilde leren lezen en schrijven omdat ik dat als kind nooit heb geleerd. Ik was de oudste dochter in de

Jonge Roma ontvangen ondersteuning van de jezuïeten in Roemenië

familie en ik mocht niet naar school. Ik moest in huis meehelpen en zorgen voor mijn vier jongere zussen en broers. Later had ik mijn eigen gezin. Ik heb drie kinderen opgevoed die nu getrouwd zijn en zelf kinderen hebben. Ik zou mijn kleinkinderen graag sprookjes en Bijbelverhalen voorlezen.'

Dit systeem van informeel onderwijs – er zijn al acht van deze programma's in Hongarije – functioneert dankzij de hulp van vrijwilligers. Zij zijn sterk gemotiveerd om mensen te helpen die als kinderen geen gelegenheid hebben gehad om hun basisonderwijs af te maken. De prioriteit ligt dus bij het onderwijzen van de Roma's, die tot de meest achtergestelden in de samenleving behoren. Onderwijs is de enige manier om kansen te creëren. Vrouwen nemen hierin een cruciale plaats in en dat is de reden waarom zij onze primaire doelgroep zijn. De eerste stappen zijn

Pater Peter Sabol SJ met enkele Roma-kinderen in Slowakije

gezet in 2010. Vijf jaar later hebben bijna 200 mensen hun certificaat gehaald. Dit is hun eerste stap in het vinden van een baan en het gaan voorzien in hun eigen inkomsten, in plaats van te vertrouwen op hun uitkering.

Voor de vrijwilligers worden twee keer per jaar vormingssessies gehouden. Deskundigen worden uitgenodigd om hen te helpen bij hun werk. Zowel de Roma's als ook zij die zich voor hen inzetten hebben te maken met vooroordelen en clichés. In Hongarije zijn maar weinig vrijwilligersprojecten. Deze projecten kunnen functioneren als 'prototype', die mogelijk ook in andere delen van het land kunnen worden ontwikkeld.

Slowakije

'Een betere verblijfplaats – hoop voor Lunik IX' is een wijkgericht programma dat is opgezet door de Slowaakse jezuïetenprovincie. Pater Peter Sabol SJ beschrijft het als volgt: 'In september 2013 begon ik op een georganiseerde manier in Lunik IX, een voorstad van Kosice, waar 4000 zigeuners wonen. Er is een Salesiaanse communiteit gevestigd bij een recent gebouwde kerk en een bijbehorend pastoraal centrum. Het team bestaat uit drie Salesiaanse priesters, drie Salesiaanse zusters en een handvol vrijwilligers. Mijn werk bestaat uit lesgeven. Ik geef acht uur per week catechese op een school voor zigeuners. In de middag geef ik twee keer per week Engels. Er zijn zowel kinderen als volwassenen in de groep. Ik geef de kinderen ook huiswerkbegeleiding. Er zijn sportactiviteiten en Bijbelgroepen voor

tieners. Iedere woensdag wordt het sacrament van de verzoening aangeboden tijdens een Mis voor jongeren. Na de liturgie ontmoet ik een groep mensen die hebben aangegeven hun leven te willen veranderen. Zij hebben vaak een drugsverleden. We spreken over allerlei onderwerpen, ook uit de catechismus en de Bijbel. Er is iedere week een uur van gezamenlijke aanbidding van het Allerheiligste, met het bidden van de rozenkrans, het zingen van liederen etc. Voor kinderen en hun ouders is er iedere week een viering van verzoening,

gevolgd door de Eucharistie. In het weekend is er handwerk voor volwassenen, zijn er spelen voor kinderen en er wordt samen Eucharistie gevierd. Tijdens de Advent en de Vastentijd zijn er retraites en activiteiten voor jongeren. In de zomer zijn er kampen, excursies en een langere pelgrimstocht.'

Vluchtelingendienst jezuïeten (JRS) Roemenië

De afgelopen vijftien jaar is JRS Roemenië betrokken bij de opbouw van het asiel- en migratiesysteem in Roemenië. Dit gebeurt in samenwerking met nationale overheden en andere niet-gouvernementele organisaties. De missie van begeleiding, juridische

Een moment ter ontspanning in een opvangcentrum van de jezuïeten in Slowakije

en humanitaire hulpverlening is in die jaren verder ontwikkeld. Het team bestaat uit twintig personen, zowel stafmedewerkers als vrijwilligers.

In 2014 lag de nadruk op de directe hulpverlening. Maar dit primaire werk werd ondersteund door bewustwordingscampagnes, vorming en onderzoek. In Roemenië is het aantal vluchtelingen en asielzoekers lang niet zo groot als in andere Europese landen. Maar het opvangsysteem vraagt een constante inspanning om het te verbeteren. Het team richt zich vooral op de volgende terreinen:

- * hulpverlening aan hen die per boot Roemenië bereiken. JRS verschaft noodhulp, deed aan fondsenwerving en aan inzameling van voedsel en kleding. In 2015 arriveerden zo'n 350 mensen per boot vanaf de Zwarte Zee. Zij hadden hulp nodig bij de asielaanvraag en in het overleven van de eerste dagen na aankomst in een onbekend land.

- * het beschermen van rechten van asielzoekers ten overstaan van diverse wettelijke barrières. Meer dan 1000 asielzoekers ontvingen informatie over hun rechten of begeleiding en werden zo ondersteund om een nieuw leven te beginnen in Roemenië.

- * begeleiding van erkende vluchtelingen. Deze

hulp omvatte cursussen en financiële ondersteuning gericht op huisvesting, gezondheidszorg, voedsel en kleding.

- * voorzien in noodopvang in het Pedro Arrupe nachtopvangcentrum voor hen die anders op straat moesten slapen. Pastorale, juridische en financiële zorg werden aangeboden.

- * het 'Mijn Plaats Centrum' bood sociale, educatieve en recreatieve activiteiten aan meer dan 450 vreemdelingen. Hierdoor voelen zij zich meer thuis, terwijl ze leren en elkaars cultuur beter gaan begrijpen.

Het belangrijke deel van ons werk blijft begeleiding, noodhulp en juridische ondersteuning. De aantallen mensen die op deze manier in het hele land werden geholpen, zowel in kleinschalige centra als in detentiecentra, is betekenisvol. Vorig jaar werden bijna 1500 asielaanvragen erkend in Roemenië.

Tamás Forrai SJ, vertaling Ward Biemans SJ

Voor meer informatie en ondersteuning van de activiteiten van JRS in Europa, zie www.jrseurope.org
JRS Europe, Brussel, IBAN: BE 49 2100 9067 7571, Swift code: GE BA BE BB.

De mozaïeken van Centro Aletti

Noortje van Seters (35) begint in september aan een opleiding in het 'Centro Aletti' in Rome, een centrum voor onderzoekers en kunstenaars met een christelijke achtergrond uit Midden- en Oost-Europa ten behoeve van uitwisseling van theologie, spiritualiteit, kunst en cultuur. Hieronder vertelt zij over hun werkzaamheden en over enkele mozaïeken gemaakt in Centro Aletti.

Het internationaal centrum voor studie en onderzoek 'Centro Aletti' komt voort uit de missie van de Sociëteit van Jezus binnen het Pauselijk Oriëntaals Instituut. Het centrum is door de H. Paus Johannes Paulus II in 1991 gesticht te Rome in een laat negentiende-eeuws gebouw, geschonken door mevrouw Anna Aletti. Het probeert de contacten tussen Oosters-orthodoxe katholieken en Westerse katholieken te bevorderen. Het centrum werd door Johannes Paulus II in 1993 ingezegend. Directeur is pater Marko Ivan Rupnik SJ. Het team bestaat uit een kleine groep jezuïeten die samen met een gemeenschap van zusters werken aan deze missie. Het centrum brengt theologie, spiritualiteit en cultuur samen. Eén van de bekendste werken van p. Rupnik en zijn medewerkers was het ontwerp van het logo van het heilig Jaar van Barmhartigheid, uitgeroepen door Paus Franciscus, dat liep van 8 december 2015 tot en met 20 november 2016.

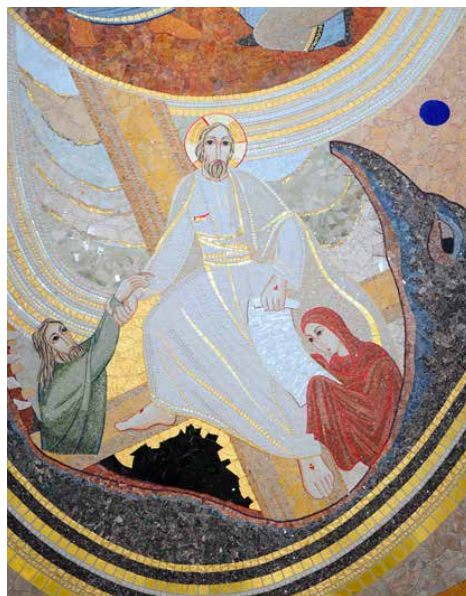
Activiteiten

Werkterreinen van het centrum zijn de religieuze kunst en de persoonlijke vorming. Ook is er een uitgeverij ontstaan die de publicaties verzorgt vanuit Centro Aletti. De afgelopen twintig jaar heeft het centrum duizenden, kleine en grote, mozaïeken en fresco's gemaakt in kerken over de gehele wereld. De mozaïeken, van de hand p. Rupnik en zijn medewerkers, zijn te vinden in alle bekende heiligdommen zoals Lourdes, Fatima en San Giovanni Rotondo. Maar ook in Krakau en in de 'Capella Redemptoris Mater' in het Vaticaan. De afgelopen tien jaar heeft hun werk zich uitgebreid naar o.a. Syrië, Brazilië en de Verenigde Staten waar zij onlangs nog

een mozaïek van honderden vierkante meter hebben voltooid in het Sanctuarium van de H. Johannes Paulus II te Washington DC. Al deze werken zijn terug te vinden op de website van het centrum. Kunstenaars van verschillende nationaliteiten wonen, werken, studeren en bidden samen in Centro Aletti. Ook zijn er architecten aan het centrum verbonden die zich gespecialiseerd hebben in het werken in liturgische ruimtes. Naast activiteiten op het gebied van kunst organiseert Centro Aletti ook trainingen, retraites, seminars en conferenties over spiritualiteit, theologie, kunst en liturgie in het licht van zowel de Oosterse als de Westerse tradities, altijd in dialoog met de hedendaagse cultuur. Het geven van retraites gebaseerd op de Geestelijke Oefeningen van de H. Ignatius van Loyola hebben hierin een zeer voorname plaats. Bijna wekelijks worden er retraites verzorgd in verschillende kloosters in en buiten Italië. Verder verzorgt het Centro Aletti een intern opleidingstraject gericht op geestelijke en theologische vorming.

Binnenkort verschijnt er een eerste Nederlandstalige uitgave over de mozaïeken van Centro Aletti. Het geeft uitleg bij de mozaïeken die te zien zijn in het heiligdom van de heilige Paus Johannes Paulus II te Krakau. Hieronder volgen twee fragmenten uit deze rondleiding:

De nederdaling ter helle

Mariakapel in Krakau

Anastasis

Deze mozaïek drukt niet alleen de verrijzenis (anastasis) van Christus uit, maar ook die van ons. Bij zijn menswording, werd de Zoon van God solidair met onze menselijke situatie en volgde ons tot in het graf. Het kruis, eeuwige herinnering aan zijn offer, wordt een brug die het mogelijk maakt neer te dalen in de 'Sheol', maar tegelijkertijd een enorme spijker die voorkomt dat de 'Sheol' zijn mond sluit, een uitweg voor alle gevangenen van de dood. Adam en Eva, bij de polsen gegrepen omdat het hen hun hartslag teruggeeft, verstopen zich niet meer wanneer zij de voetstappen van de Heer horen. (Gen 3:8). In onze doop hebben we al beleefd wat hier wordt weergegeven: Christus die tot ons komt om ons te bevrijden van de vrees voor de dood. (Heb. 2:15). In onze doop zijn we begraven met Hem en met Hem zijn we opgestaan om een nieuw leven te leiden (Rom. 6:4). In de kracht van deze 'gedoopte begrafenis', leven we een gedeelte verrijzenis, 'ge-ent' in het verzeen Lichaam van Christus waarin het hemels heiligdom zich aan ons voltrekt.

Mariakapel

Maria is zij die ruimte heeft gemaakt voor God en Hem mag dragen naar Elisabeth. In de ontmoeting tussen de twee vrouwen, heeft Maria het Woord van God in haar hart, die 'Lamp is voor onze voeten, Licht op onze weg.' (Ps. 119:105) Elisabeth opent

haar mantel ter verwelcoming. Beiden, hun hand op hun buik houdend, vertellen van het werk dat de Heer in hen heeft verricht. De eerste gastvrijheid die Maria heeft betoond aan het Woord wordt een vreugdevolle ontmoeting tussen de vrouwen en hun kinderen. Het Licht van het vleesgeworden Woord schijnt over de mens: de weg van de mens is de ontmoeting, de verwelcoming, het zich openstellen voor een onverwacht geschenk. Deze vrije en liefdevolle ontmoeting is de plaats van de aanwezigheid van God: het is een moment van de openbaring van de waarheid. Dit was ook de horizon voor het apostolaat van Johannes Paulus II, voor wie de evangelisatie gefundeerd was in de ontmoeting met mensen, in de relaties, meer dan in instituten en projecten. In deze kapel bevindt zich ook de relie van de mantel die de paus Johannes Paulus II droeg tijdens de aanslag in 1981 op het St. Pietersplein. Om die reden is in het centrale deel van de kapel de ontmoeting van Moeder en Zoon op de Kruisweg afgebeeld. In deze ontmoeting is de tederheid van de Moeder naar de Zoon waar te nemen, de tederheid die ook Johannes Paulus II naar zijn zeggen ervoer op het moment van de aanslag.

Noortje van Seters

Meer informatie over Centro Aletti is te vinden op www.centroaletti.com, meer informatie over de Nederlandse uitgave is binnenkort te vinden op www.betsaida.org

Schilderij Kruisafname geschonken

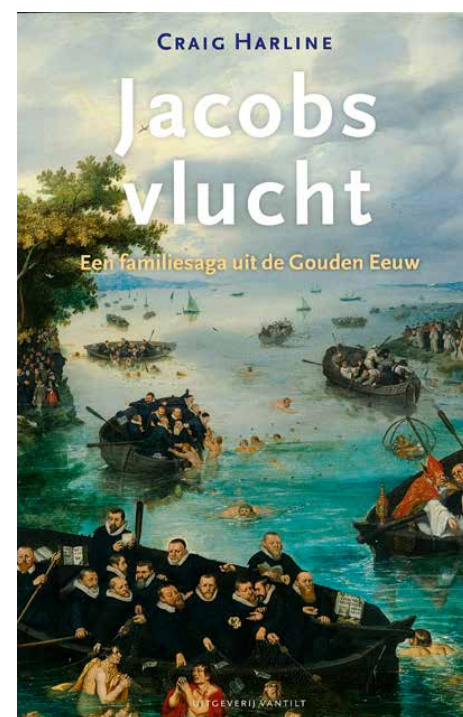
Het Roothaangenootschap, genoemd naar pater Jan Philip Roothaan (1785-1853), de eenentwintigste algemene overste van de Sociëteit van Jezus, heeft een schilderij van de Kruisafname van Jezus geschonken aan de Franciscus Xaveriuskerk (de Krijtberg) in Amsterdam. Het betreft een voorstudie van een nieuw altaarstuk dat in 2014 aan de Gesù-kerk in Rome werd geschonken door hetzelfde genootschap. Dit doek werd geïnstalleerd bij gelegenheid van de tweehonderdste herdenking van het herstel van de Sociëteit van Jezus in 1814. Bij de kruisafname van het lichaam van Jezus zijn afgebeeld de H. Maagd Maria, moeder van de Sociëteit, de voormalig provinciale overste H. Joseph Pignatelli (1737-1811), pater Roothaan en pater Pedro Arrupe (1907-1991). Het schilderij is gemaakt door de Bosnische kunstenaar Safet Zec.

Xavier Network 'Meer dan noodhulp'

De missieprocuratoren van de jezuïeten in Europa hebben de gewoonte om jaarlijks bijeen te komen. Dat was een overzichtelijke vergadering waarin iedereen bijgepraat werd over de kerkelijke ontwikkelingen. In de afgelopen eeuw werden missiegebieden onafhankelijke jonge kerkgemeenschappen, maar hulp bij de bouw van kerken, scholen en ziekenhuizen bleef nodig. Missieprocuratoren kregen te maken met jezuïeten die uit de landen zelf afkomstig zijn. Dat is op zich al een interessante verandering: ik stuur mails in het Engels, Frans of Indonesisch. Maar er is nog meer veranderd: eerst de succesvolle groei van de Jesuit Refugee Service (JRS) in Europa en daarna in de Filipijnen en Haïti. Dat betekent samenwerking tussen de bureaus in Europa en uitbreiding van de staf. Het karakter van deze vergadering veranderde opnieuw. We komen nu twee keer per jaar bij elkaar. Ludwig van Heucke SJ en ik wisselen elkaar af. Soms zijn we er samen, zoals 22-23 maart jongstleden in Wenen. Er zijn nu gezamenlijke projecten: noodhulp, psychosociale hulp aan oorlogsslachtoffers, medische projecten, en altijd weer JRS. Deze projecten gaan onder de vlag van *Xavier Network*, soms met medefinanciering door de overheid in Italië, Spanje of Duitsland. Soms komt er geld uit de EU of de Wereldbank. België (Hubeje) heeft aantrekkelijke regelingen, maar in Nederland is dat nu minder eenvoudig. Dat heeft ook te maken met mijn eigen insteek: wat heeft noodhulp nog te maken met missie? Noodhulp graaft niet diep en projecthulp is vaak voor de korte termijn. Ondersteuning van jonge kerken is minder meetbaar. Als jezuïeten, in een college of een parochie, zijn we bezig met ontwikkelingen op de lange termijn: mensen opvoeden en begeleiden in hun geloofsontwikkeling. Mijs inziens, zou dat de authentieke bijdrage van zoiets als het *Xavier Network* moeten zijn.

*Eduard Kimman SJ, Missieprocurator
Nederlandse jezuïeten.*

Meer informatie over het *Xavier Network*:
<http://www.netxavier.org/identity.html>

Antwerpen, de Reformatie en een jezuïet

Onlangs verscheen een boek waarin de stad Antwerpen, de Reformatie en een jezuïet een hoofdrol spelen. De Amerikaanse hoogleraar Craig Harline schreef een familiesaga over vier generaties: de eerste generatie ging rond 1567 in Delft over naar de Reformatie en werd prompt verbannen. Een zoon gaat protestante theologie studeren aan het gereformeerde seminarium in Antwerpen; hij wordt beroepen als dominee, eerst in Delft en later in Amsterdam. Deze Jacob Rolandus zal rond 1627 zelfs meewerken aan de Statenvertaling, zo'n uitmuntend letterkundige en theoloog was hij. Zijn zoon Timotheus wordt ook predikant en blijkt een lastig man te zijn die vaak ruzie krijgt met collega's en de kerkenraad; eerst in Ouderkerk aan de Amstel

en later in Boxtel in Brabant. Daar keert een zoon zich af van de gereformeerde godsdienst en neemt de benen naar Antwerpen. Die stad is inmiddels weer stevig katholiek, Spaanse troepen handhaven er de orde en de jezuïeten hebben er juist hun prachtige St. Ignatiuskerk gebouwd, gedecoreerd door Rubens. De gevluchte Jacobus wordt katholiek gedoopt en kan het goed vinden met de paters. Eerst woont hij in een herberg aan Kipdorp, maar later bij de jezuïeten aan de Prinsstraat – waar deze vandaag nog steeds wonen. Hij treedt in en gaat naar het noviciaat in Mechelen. Dat is de genadeslag voor het contact met de protestante familie, “een ramp die zijn ouders nooit te boven komen” zegt de flaptekst. In 1663 gaat hij als missionaris naar Brazilië. Twintig jaar later sterft Jacob Roelands, de jezuïet van protestante afkomst, voor de kust van Afrika. In Boxtel staat een school die zijn naam draagt. De research voor het boek is enorm geweest en grondig. Nu de Vlaamse en Nederlandse jezuïeten steeds nauwer samenwerken komt dit mooie boek precies op tijd. Er wonen op dit moment acht Nederlandse jezuïeten in Vlaanderen; er woont één Vlaamse jezuïet in Amsterdam. Het huidige provinciaat in de Prinsstraat ligt midden in de wijk die uitvoerig beschreven wordt. De geschiedenis van Antwerpen als gereformeerd bolwerk kennen veel Nederlanders niet. Er zijn mooie beschrijvingen van Delft en van Amsterdam: de trekschuit naar Delft vertrekt op de eerste bladzijde van het boek uit Amsterdam van het Singel bij de Heiligeweg, tweehonderd meter van De Krijtberg, een jezuïetenstatie (standplaats, red.) sinds 1654. Dit boek is een ideaal cadeau voor leden van de Sociëteit aan beide zijden van de grens en voor hun vrienden, en zeker ook voor vrienden van de gereformeerde religie. We kunnen allemaal van deze geschiedenis genieten.

Jan Stuyt SJ

Craig Harline, *Jacobs vlucht*, een familiesaga uit de Gouden Eeuw, Van Tilt Uitgevers 2016, 352 blz.

Pieter van der Ven, Hoog feest voor Paars: Bisschopsmotto's

Pieter van der Ven, onze Nederlandse medebroeder in de jaren zestig en erna de gangmaker van de religieuze journalistiek in Nederland, schreef een gemakkelijk en erudiet boekje over bisschoppelijke motto's. Boven de deur van menig bisschopshuis hangt een wapenschild.

Die gewoonte is afgekeken van de adel. In Rome prijkt een pauselijk embleem op iedere fontein of stadsverfraaiing. De oorsprong van het wapenschild ligt bij krijgsgewoel en ridderlijke toernooien in de Middeleeuwen. De afbeelding op de krijgsbanier gaf de identiteit van de geharnaste ridder aan. In de loop der eeuwen kwamen boven het eigenlijke wapenschild versieringen, ernaast schildhouders en eronder een motto. In de heraldiek gaat alle aandacht naar de helmen erboven, de leeuwen ernaast of de schuine balken op het schild, maar Pieter bestudeert het motto.

Dat begon ooit als aanmoediging, daarna werd het een devies of persoonlijke karakteristiek voor een adellijke familie: *je maintiendrai*.

Veel bisschopsmotto's zijn een latijns citaat uit de Schrift, het brevier of de oud-christelijke hymnen. Dat stelt Pieter teleur. Hij laat al zijn ironie, luimigheid en kritiek los op deze motto's die volgens hem te saai, te somber, te makkelijk zijn. Grappiger vindt hij motto's die inspelen op de familienaam van de bisschop. Bisschop Van Beek met motto *leniter fluxit*: zij – de beek – stroomt soepel. Meer respect verdient het motto van Bisschop von Galen, in de Hitlerjaren, *nec laudibus nec timore*: zonder lof of vrees. Maar

wat te denken van kardinaal C-M Martini: *pro veritate adversa diligere*, ter wille van de waarheid het tegendeel hoogachten. Veel waardering krijgt het originele motto van de huidige paus: *miserando atque eligendo*, deerniswekkend en toch uitgekozen. Lijfspreuken kunnen zelfvoldaan klinken en misschien daarom zijn de meeste bisschopsmotto's geëvolueerd tot een program. En dat mondt uit in een algemene, vrome wens. Zomaar woorden als vrede, hoop, vreugde of gerechtigheid bij elkaar te zetten, is zinloos. Citaten uit een hymne of een pauselijk document zijn te braaf. Het moet ook niet

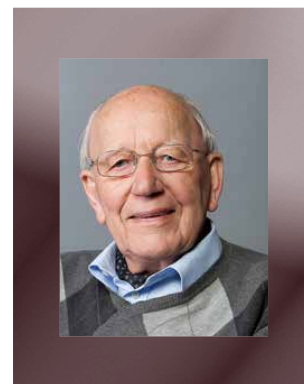
te scherp, zoals bij die Antwerpse bisschop met *arce lupos*: hoed u voor de wolven (n.l. de jansenisten). Het boek is een juwelentkistje vol grappige, pedante, wijze, domme en intrigerende motto's. Het moet een enorme zoekertij geweest zijn. Pieter heeft een goede insteek door het allemaal wat luchtigjes en ironisch te beschrijven. Hij stelt dat een eenmaal gekozen motto zelden of nooit verandert. Is dat zo? Ik herinner mij dat in de oude KRO-studio, Hilversum, de gebrandschilderde ramen van Joep Nicolas onder meer het wapenschild van paus Pius XI afbeeldden. Motto: *raptim transit*, het gaat snel voorbij. Maar Pieter geeft voor deze paus een

ander motto. Is het gewijzigd tijdens zijn pontificaat? Het nieuwe motto is een programmatische gedachte uit zijn eerste encycliek.

Het boek bevat nog hoofdstukjes over de apostolische successie en over ontijdige heiligverklaringen. In kleine cursiefjes en in de laatste bladzijden duiken ondeugende bisschoppen op, die – zo blijkt – vaak ook weer moedig of heldhaftig zijn geweest. Een luimig boek. Aanbevolen.

Eduard Kimman SJ

Pieter van der Ven, Hoog feest voor Paars: Bisschopsmotto's, Den Haag: U2pi, 2016.

Pater Kees Hillenaar

(1924-2017)

Kees werd geboren in een gezin van 10 kinderen in Vlaardingen, maar op zijn vierde jaar verhuisde hij al naar Nijmegen. Daar volgde hij het gymnasium aan het Canisius College. Tijdens de oorlog, trad hij in bij de jezuïeten. Na de studie filosofie aan het Berchmanianum in Nijmegen vertrok Kees naar Engeland, waar hij Engels studeerde en surveillant was aan het Stonyhurst College. Terug in Nederland vervolgde hij zijn studie Engels en was tevens surveillant in de Colleges van Nijmegen en Groningen. Op 22 augustus 1955 werd hij priester gewijd in Maastricht. Na de priestertwijding doceerde hij eerst twee jaar Engels en Godsdienst in de Breul in Zeist, alvorens op tertiaat te gaan in de Verenigde Staten. Vanaf 1959 tot 1997 woonde hij in het Stanislas College te Delft, waar hij tot 1983 leraar was: Engels en Godsdienst. Tevens was hij moderator, bestuurslid en scheidsrechter bij de hockeyclub Ring Pass. In 1979 werd Kees deken van Delft. Dat deed hij zo goed dat hij tweemaal herkozen

werd. Bij zijn afscheid in 1991 kreeg hij hiervoor de zilveren erepenning van de stad Delft. De bisschop van Rotterdam vroeg hem toen of hij bisschoppelijk gedelegeerde wilde worden voor de religieuzen in zijn bisdom. Dat bleef hij tot 2006, het jaar waarin hij naar het Berchmanianum verhuisde in Nijmegen. Vanaf 1993 was Kees ook de contactpersoon tussen de Orde en de ouders van de jezuïeten, voor wie hij elk jaar een ontmoetingsdag organiseerde.

Kees was een bindende figuur. Hij kon sfeer scheppen. Bij zijn afscheid als deken werd hij geprezen voor de eenvoudige wijze waarop hij bindend optrad en problemen oploste in de parochies en tussen pastores onderling, en een voortreffelijke bestuursstructuur had opgezet waarin ook de leken participeerden en verantwoordelijkheid droegen. Hij had een zeer uitgebreide correspondentie tot het einde van zijn leven, zowel per brief als per email en skype. Hij ontving vele gasten tot enige dagen voor zijn dood. Ook binnen zijn familie was oom Kees zeer geliefd door de individuele aandacht die hij voor ieder had; alle neven en nichten ontvingen ieder jaar trouw een verjaardagskaart. In een volle kerk hebben we afscheid genomen van Kees. Hij ligt begraven op Jonkerbos, vlak bij het graf van zijn priesterbroer Hugo en het graf van zijn ouders.

Pater Paul Terrens

(1929 – 2016)

Paul Terrens werd geboren in Borgerhout (Antwerpen) op 11 januari 1924. In 1935 voegde hij

zich bij de eerste leerlingen van het nieuwe Xaveriuscollege. Een college met als patroon Franciscus Xaverius koesterde uiteraard de belangstelling voor de missies. In september 1942 meldde Paul zich aan bij het noviciaat in Drongen en meteen daarna, in 1944, zette hij zich aan de studie van het Sanskriet. Na drie jaren filosofie vertrok hij in 1948 naar India. In India doorliep hij de studie van de theologie in Kurseong en werd er priester gewijd op 21 november 1955. In 1957 begon hij in Rengarih al gauw met een apostolische school voor toekomstige broeders. In 1960 werd hij overgeplaatst naar Kunkuri en in 1967 naar Samtoli om ook daar apostolische scholen op te zetten, dit keer voor priesterroeringen. In 1985 engageerde hij zich in de landbouwschool van Nankum.

Waar hij ook werkzaam was, steeds was hij een attente en gewaardeerde begeleider van jongelui, met of zonder religieuze roeping. Tevens bekommerde hij zich om het leven bij hen thuis in de arme dorpen van het platteland. In zijn omzendbrieven

bracht hij stevast nieuws over de moesson, of die wel voldoende regen had gebracht voor de oogst. Met daarbij een vraagje om financiële hulp.

In 1997 werd hij pastor in het ziekenhuis van Mandar. Een werk dat hij deed met overgave: de eucharistie met de zusters vieren, de zieken en de stervenden bezoeken. Oud geworden kon Paul niet meer fietsen van dorp tot dorp, zoals hij vroeger graag deed. Zijn ogen verzwakten en dat voor een man die veel placht te lezen. Maar hij bleef desondanks bescheiden en sereen, aangenaam in de omgang, diep religieus. Hij overleed op 21 november in het ziekenhuis waar hij lange tijd zelf de zieken en de stervenden had bijgestaan.

Pater Chris Odijk

(1930-2017)

Chris Odijk werd geboren op 16 oktober 1930 in Hillegersberg. Toen hij 20 jaar was, trad hij in. Na zijn studie filosofie in Nijmegen werd hij surveillant aan het Kolleg Kalksburg in Wenen, Oostenrijk. Daarna studeerde hij theologie in Maastricht en werd hij een van de medewerkers van Mgr. Dellepoort, de oprichter van het Europa Seminarie. Na zijn wijding op 31 juli 1962 werd Chris daar spiritueel, docent en staffunctionaris. Hij bleef aan het Seminarie verbonden tot 1968. Toen werd hij overste van de jezuïeten die in Maastricht bleven toen het theologicum aldaar werd opgeheven. Hij werd moderator van de Kombi, een jeugdsociëteit voor studerende jongeren. Hij was in die jaren ook

spiritueel voor kandidaten voor de Sociëteit van Jezus. In 1977 verhuisde hij naar het Westen van het land en werd hij arbeidspastor in het Bedrijfsapostolaat van Rotterdam Europoort, later in het nieuwe project "Vrijplaats" in Geervliet. Daar maakte hij het massaontslag mee bij Verolme en de staking bij de Shell. Chris werkte altijd op drie terreinen: kerkelijk, altijd oecumenisch, bedrijfsgericht en maatschappelijk. In 1988 verhuisde Chris naar Spijkenisse, waar hij tot twee weken voor zijn dood zou blijven wonen. Aanvankelijk als diaconaal opbouwwerker van het dekenaat en pastor in Zuidland. Het diaconale werk lag hem goed. Het pastoraat-van-de-nabijheid was hem, naar hij zelf zei, op het lijf geschreven. Rechtstreeks contact met mensen was hem het liefst, vooral met mensen aan de rand van de maatschappij: stakende arbeiders, werklozen, emanciperende vrouwen, transgenders. Dat waren geen incidentele contacten, maar soms een jarenlange verbondenheid. Hij was een van de oprichters van het inloophuis 'De Wissel'.

Als pastor werd hij zeer gewaardeerd. De mensen vonden in hem een leidsman, die het Evangelie dichterbij kon brengen in zijn lessen, conferenties en gesprekken en in een aansprekende liturgie. Hij werd in 1993 gekozen tot deken van Schiedam, Maassluis en Vlaardingen. Grote aandacht had hij voor de vele parochiële werkgroepen en ook voor het welzijn van de pastores. Een grote handicap was voor Chris zijn steeds beperkter gezichtsvermogen. Het kostte hem veel moeite om zijn werk- en woonomgeving op te geven. Lang heeft hij niet in Nijmegen gewoond; direct na aankomst moest hij het bed houden. Hij overleed in de ochtend van 10 maart. Op 17 maart werd hij onder grote belangstelling begraven.

Pater Toon Schermer

(1943-2017)

Toon Schermer werd midden in de oorlog geboren in Amsterdam op 30 oktober 1943 in een kunstzinnig gezin. Toon volgde de HBS aan het Ignatius College en daarna de Schola Carolina in

Den Haag, waar Latijn en Grieks werd gegeven aan toekomstige priesterstudenten. Op 7 september 1964 trad Toon in. Hij studeerde theologie in Amsterdam en behaalde daar ook zijn diploma aan de Sociale Academie. Op 3 mei 1975 werd hij priester gewijd in Zeist. Van 1973 tot 1981 was Toon groepsleider in het internaat van de Breul in Zeist. Daarna ging hij op tertiaat in Mexico. Vervolgens verhuisde Toon naar het nieuwe project 'Vrijplaats' in Geervliet, waar hij werkzaam was als arbeidspastor in het Bedrijfsapostolaat en als basispastor in Pernis. In die tijd was Toon ook actief lid van de Mission Ouvrière, een internationaal gezelschap van jezuïeten die werkzaam zijn onder arbeiders. In 1990 keerde Toon terug naar zijn geliefde Amsterdam. Hij werkte er tot 2004 als gevangenispastor in de Penitentie Inrichting Amsterdam Over-Amstel, beter bekend onder de naam Bijlmerbajes. In die tijd manifesteerde zich bij Toon een progressieve oogziekte, waardoor hij steeds slechter kon zien en uiteindelijk nagenoeg blind was. Deze visuele handicap leidde ook tot verscheidene ongevallen, waardoor hij meermalen in Nijmegen moest revalideren. In 2014 verhuisde Toon voorgoed naar Nijmegen, waar hij lichamelijk en cognitief langzaam achteruit ging. Hij klaagde echter nooit. De verhuizing van het Berchmanum naar de nieuwbouw heeft hij nog meegemaakt, maar op 13 maart overleed hij in de vroege ochtend. In de preek bij zijn laatste geloften refereerde Toon aan

het eerste hoofdstuk uit de brief van Jacobus: ieder mens moet vlug zijn om te luisteren, maar langzaam om te spreken, weest uitvoerders van het Woord en niet alleen toehoorders, kijk niet vluchtig in de spiegel, maar ken jezelf. Daarin herkende Toon zich. Hij kende zichzelf, hij aanvaardde zichzelf, ook zijn zwakkere kanten. Hij geneerde zich niet snel, had weinig menselijk opzicht. Hij aanvaardde de mensen zoals ze waren en de dingen zoals ze kwamen. "Als ik alles op me af laat komen, dan ervaar ik heel diep dat het zo goed is, dan ervaar ik dat God mij op deze weg zet, dat ik door Hem die weg kan gaan".

Pater Cor Traets

(1927 - 2017)

Corneel ("Cor") Traets werd te Antwerpen geboren op 22 februari 1927. Na schitterende humaniorastudies aan het Atheneum van Deurne trad hij op 7 september 1945 in het noviciaat te Drongen. In 1956 begon hij aan de vier jaren theologie, eerst in Leuven en vanaf 1959 in Heverlee. Op 10 augustus 1959 werd hij daar tot priester

gewijd. Na zijn "derde jaar" werd hij naar Rome gezonden, naar de Gregoriana universiteit. Zijn doctoraal eindwerk handelde over de relatie tussen Jezus en de Vader in het Johannesevangelie. Dat verklaart al enigszins waarom hij zich verder heeft toegelegd op de theologie van de sacramenten. In 1963 werd hij professor voor zijn jonge medebroeders en andere religieuzen in Heverlee. Twee jaar later werd hij benoemd aan de Theologische Faculteit van de KU Leuven. Cor leed onder hinderlijke handicaps. Zijn gehoor was zwak en hij liep moeilijk. Bovendien was hij erg nauwgezet. Het moet voor hem een zware opgave geweest zijn om zich te confronteren met het onpeilbare en verschroeiende mysterie van de eucharistie. Niettemin was hij een docent die vertrouwen wekte en een schrijver die gelezen en herlezen werd. Zijn boek 'Sacramententheologie' (1975) werd veel gebruikt in binnen- en buitenland. Vierenvijftig jaren heeft hij geleefd in het huis van Heverlee. Naar buiten toe maakte hij vele vrienden met wie hij trouw contact hield. Naar binnen toe was hij een medebroeder met een speciale toewijding aan degenen die er fysiek erger aan toe waren dan hijzelf. Ook daarvoor werd hij algemeen gewaardeerd en geliefd. Eind oktober van vorig jaar werd hij opgenomen in het ziekenhuis. Na twee maanden mocht hij terug naar huis. Vergeefse hoop. Op 25 februari 2017 is hij in alle rust teruggekeerd naar de Heer waarvan hij de sacramenten intens heeft beleefd en voor velen verhelderd.

Een lang experiment in Amsterdam

Tweedejaars novice Stephen Noon, van de Britse provincie, blikt terug op zijn stage in Nederland.

'Het "lange experiment" is een van de centrale onderdelen van de vorming van het noviciaat van de jezuïeten. Het omvat een stage van drie maanden, meestal in een jezuïetenwerk en communautiteit, om de geschiktheid te testen voor een toekomstig leven in de Sociëteit. Ik voelde mij bevoorrecht dit jaar, van begin januari tot eind maart, om deze tijd in te vullen met werk in het Ignatiushuis en te leven in de Xaveriuscommunautiteit in hartje Amsterdam. Ik zal drie voorbeelden geven om wat meer algemene punten te illustreren.

Allereerst de communautiteit. Ik voelde me vanaf het eerste begin welkom en een onderdeel van de communautiteit. De communautiteit had er duidelijk over nagedacht hoe ze mij de best mogelijke ervaring konden geven. Elke week had ik een andere "beschermengel", die er was om me te helpen, maar ook om wat tijd met mij door te brengen. Als hoogtepunt noem ik de tocht naar Gouda met pater Gregory Brenninkmeijer en de rondleidingen door Onze Lieve Heer op Solder door pater Peter van Dael en de eregalerij van het Rijksmuseum door pater Paul Begeyn. Het was heerlijk om wat tijd door te brengen met mannen die zoveel geleefde ervaring hebben in de Nederlandse provincie en ik leerde veel van hen over de manier van leven van jezuïeten. Als tweede, de taal. De communautiteit had besloten om Nederlands met me te spreken. Dit was moeilijk, maar het was ook van cruciaal belang voor een van de grootste vruchten van het experiment: een duidelijke verbetering van mijn taalvaardigheden. Ik was onder andere naar Amsterdam gekomen om mijn Nederlands te verbeteren. Een totale onderdompeling was de beste manier om dit te bereiken. Het was een oefening in nederigheid: ik zat aan tafel met mensen die over hun werk, over de Kerk en over hun land praatten terwijl ik hen aanvankelijk alleen kon vertellen welke nieuwe woorden ik had geleerd uit Sesamstraat. Maar de uitdaging leverde

opmerkelijke resultaten op. Ik bad de meeste dagen voor de gave der tongen, en God antwoordde, in het bijzonder tijdens het bezoek van de provinciaal. Het lukte me met hem te spreken in eenvoudig en gebrekkig, maar volledig Nederlands! Ten derde, het werk. Mijn dagelijks werk was het helpen met de promotie van Bidden Onderweg op de sociale media. Ik kreeg veel autonomie en flexibele omstandigheden om verschillende manieren te proberen. Een van de redenen waarom ik had gevraagd om naar Amsterdam te komen was het idee dat er interessante en creatieve dingen bezig zijn in het internetapostolaat en het spiritualiteitswerk en dit bleek inderdaad zeer het geval te zijn. Na drie maanden vertrok ik met het besef dat mijn roeping als jezuïet versterkt is op veel verschillende manieren. Ik heb een blijvende indruk van een plaats waar de Geest zeer aan het werk is, van paters die verschillende, maar overlappende taken doen en elkaar direct en indirect steunen. Een Geest die blijkt uit de passie en generositeit, in vriendelijkheid en bovenal in de inspiratie die zij mij hebben gegeven in deze vroege fase van mijn jezuïetenleven.'

Stephen Noon nSJ

Familiedagen – Oude Abdij Drongen

Verlang je naar bezinning, maar kom je er met de kinderen niet aan toe? Ben je op zoek naar andere gelovige gezinnen om ervaringen uit te wisselen? Willen je kinderen ook wel eens andere kinderen ontmoeten die geloven? Dan zijn de familiedagen iets voor jou! Gezinnen met kinderen tussen 0 en 20 jaar brengen samen enkele dagen door rond een bijbels actueel thema. Er wordt afwisselend per gezin of in leeftijdsgroepen gespeeld, gedacht, gesport, gezongen, gebeden... en veel plezier gemaakt.

Begeleiding:

Linda Baeten, Jonne Bertels, Marc Desmet SJ, Walter Fabri SJ, Sophie Jacobi, Sara Lembrechts, Ann Van Assche, Miriam van Beek, Katharina Mabilde en een ploeg enthousiaste jongerenbegeleiders

Data: 5-daagse van 5 tot 9 juli 2017 (begin en einde om 17u)

Info en inschrijven: Linda Baeten, linda.baeten@scarlet.be of 0032 (0)493/53.08.99

Geestelijke Oefeningen – Drongen

Achtdaagse: 10-19 juli 2017

Begeleiders: Dries van den Akker SJ, Bart van Emmerik SJ, Ben Frie SJ, Paul Van Looy SJ, Wauthier de Mahieu SJ, mw. Mariëtte Matthee, mw. Marijke Meinesz

Achtdaagse: 20-29 juli 2017

Begeleiders: mw. Renate Cauwels, Marc Desmet SJ, Walter Fabri SJ, mw. Marianne Groen, mw. Antoinette van Gurp, Wauthier de Mahieu SJ, Jan van de Poll SJ
De achtdaagse retraites beginnen op 10 en 20 juli met het avondmaal en eindigen de laatste dag met het ontbijt.

Inschrijven: Gebeurt schriftelijk, en vóór 18 juni, bij Wauthier de Mahieu SJ, Drongenplein 26, B-9031 Drongen, activiteiten@oudeabdij.be.

Meer info: www.oudeabdij.be

Geestelijke Oefeningen in het dagelijks leven

Bidden met de Bijbel en een wekelijks gesprek met een begeleider. Dat zijn de belangrijkste elementen van de Geestelijke Oefeningen in het dagelijks leven. Je kunt deze vorm van de Oefeningen doen naast je werk of studie. Op diverse plaatsen in Vlaanderen worden info-avonden gegeven. Alle geïnteresseerden zijn welkom en de kennismaking is geheel vrijblijvend. Gelieve wel vooraf te laten weten als je van plan bent om naar een info-moment te komen.

- 3500 **Hasselt-Kiewit**, Tulpinstraat 75 'Pastoraal Centrum Seminarie': ma. 18 september 2017 te 19.30 u.
- 9031 **Drongen**, Drongenplein 27 'Oude Abdij': di. 19 september 2017 te 20 u.
- 2800 **Mechelen**, Bruul 56 'Jezuïetenhuis Leliëndaal': vrij. 15 september 2017 te 20 u.
- 3000 **Leuven**, Tiensestraat 124 'Universitaire Parochie' do. 5 oktober 2017 te 20 u.

Meer informatie: www.jezuïeten.org

Zeven sacramenten - Krijtbergacademie – Amsterdam

"Wat ik altijd al had willen weten over de sacramenten, maar nooit heb kunnen/durven vragen" 7 donderdagavonden over de 7 sacramenten - Inleiding – Vragenuur – groepsgepraak

Data:

12 oktober	Doopsel
19 oktober	Eucharistie
26 oktober	Vormsel
9 november	Biecht
16 november	Huwelijk
23 november	Priesterwijding
30 november	Ziekenzalving
Iedere avond kan afzonderlijk bezocht worden.	

Begeleiding: Gregory Brenninkmeijer SJ

Tijdstip: 19.30 – 21.00 uur

Plaats: Ignatiushuis, Beulingstraat 11.

Kosten: € 5,- per avond, ter plaatse te voldoen.

Meer info: www.krijtberg.nl

'Sinds de overname door leken is het aantal identiteitsgebonden initiatieven alleen maar toegenomen. Er zijn nu ook bezinningsdagen voor leerlingen in het kader van hun profielkeuze. Twee keer werd een identiteitscongres voor het voltallige personeel van ons college georganiseerd en jaarlijks is er een inspiratie-dag voor alle leden van de directie en van de werkgroepen identiteit.'

Dries van den Akker SJ en Bert ten Berge SJ

Jezuïeten is een uitgave van de Nederlandse en de Vlaamse provincies van de Sociëteit van Jezus.

Het verschijnt viermaal per jaar en is bedoeld voor familieleden, vrienden, weldoeners en geïnteresseerden. Het blad is in principe gratis. Giften zijn altijd welkom, meer informatie hierover op pag. 2.